

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

*Maar voor jullie die ontzag voor mijn naam hebben,
zal de zon stralend opgaan, de zon die gerechtigheid brengt
en genezing in haar vleugels draagt (Mal 3:20).*

Gedachtenis die verflauwt, een wereld waar onrecht beloond wordt, en tegelijkertijd toch ook de troost die uitgaat van Gods woorden, Zijn genade die als een mantel van licht over onze schouders wordt gelegd: het komt allemaal samen in het derde hoofdstuk van Maleachi. Op deze laatste zondag van het kerkelijk jaar maken wij ruimte voor verdriet, zoeken we woorden van troost, en gedenken wij de mensen die wij het afgelopen jaar uit handen moesten geven. We doen dat met troostende woorden uit de Bijbel. In deze overdenking wil ik stilstaan bij het woord 'gedenken', en neem ik u mee naar het derde hoofdstuk van de profeet Maleachi. Maleachi heeft het over het boek des levens, een gedenkboek waarin de namen van de oprechten staan geschreven. Wat bedoelt Maleachi daarmee? En zij wij mensen degenen die moeten gedenken, of gedenkt God ook ons?

Eerst maar even stilstaan bij die wat onbekende profeet. In de naam Maleachi kun je als je goed luistert het Hebreeuwse woord voor bode herkennen: *mal'ak*, een woord dat soms ook engel kan betekenen. Maleachi betekent dan ook: 'mijn boodschapper'. Maleachi is een dienaar van de Heer. Trouw en gehoorzaam brengt hij Gods woorden bij de mensen. Van Maleachi weten we niet veel, behalve dat we hem moeten situeren in de Tweede Tempelperiode, in de eerste helft van de vijfde eeuw voor Christus. Bij Maleachi spelen 'vergeten' en 'gedenken' een grote rol. Wanneer Maleachi om zich heen kijkt, ziet hij overal mensen die de tijd van de ballingschap, die grote catastrofe. In 597 voor Christus wordt Jeruzalem onder de voet gelopen door de Babyloniërs. De stad wordt in de as gelegd, en grote delen van de bevolking worden weggevoerd naar Babylon. Slechts een plukje mensen blijft er over in een land dat verwoest is. Maar in de tijd van Maleachi is dat allemaal in de vergetelheid geraakt: de herinneringen aan de kapotgeslagen huizen, het dreunende geluid van de laarzen van soldaten, en het gekletter van paardenhoeven; de aanblik van een vernield land, dat geen vruchten meer kan dragen door het geweld: het is allang verdwenen uit de hoofden van de mensen; het is een lang vervlogen herinnering, als kaf dat verwaait in de wind.

Voor mensen uit West-Vlaanderen is de verbijstering die Maleachi ervaart niet ver van de eigen geschiedenis. Dit land, dat met name in de Westhoek, zo geteisterd werd door oorlog; deze akkers waar niets meer groeien kon; een landschap bezaaid met kerkhoven, waar kraters nog herinneren aan de tijd van toen. Ruim 100 jaar na dato beseffen we maar al te goed dat we niet mogen vergeten, dat we moeten blijven gedenken, hoe vrijheid en vrede steeds weer bevochten moeten worden.

De profetie in Maleachi 3 heeft een bijzondere vorm. Het is eigenlijk een discussie, een kritisch vraaggesprek waarin het heen en weer gaat tussen twee stemmen, tussen Maleachi en het volk. Na 'jullie zeggen', klinkt keer op keer de kritische stem van Maleachi die tegen de tijdsgeest ingaat met de woorden: 'dit zegt de Heer'. Dat maakt deze profetie ook zo levendig, zo verrassend. Maar op de achtergrond van het gesprek

laat Maleachi die langverwachte 'dag van de Heer' meeklinken. De dag waarop God zal oordelen de levenden en de doden.

Wat Maleachi ziet is donker, dreigend ook. En toch heeft het donker ook hier niet het laatste woord. Tegen de achtergrond van een donkere wolkenlucht, schetst Maleachi hoe alles op die dag rechtgezet zal worden: de pijn en het lijden van mensen, de ongerechtigheid. De profeet gebruikt daarvoor beelden van zonlicht en oogst. We lezen het in de verzen 18-19. Maleachi ziet het voor zich: hoe een licht door de wolken breekt als nooit tevoren. De wettelozen, zij die niet terugkeerden van hun trouweloze wegen, zullen dat licht niet kunnen verdragen. Als een brandende oven zal de zon verzengend boven hun hoofden staan. Als stoppels die na de oogst boven het maaiveld blijven uitsteken en wegschroeien in de hitte van de dag, zo zal op die dag wat kwaad is met wortel en tak worden uitgerukt (Mal 3:18-19).

In een wereld waar alle goedheid lijkt te verwaaien als bladeren die dansen in de wind, blijft Maleachi het zicht behouden op die 'dag der dagen', die dag waarop alles wordt rechtgezet. Maleachi houdt zich vast aan de Enige, en hij heeft helder dat het God is die gezeten is op de stoel van het recht (vgl. Ps 9:8). Wij mensen kunnen niet overzien wat wijsheid is, daarvoor is ons zicht veel te beperkt. Daarom is het de Heer zelf die de wereld zal richten. Alleen Hij is bij machte om een onderscheid te maken tussen rechtvaardigen en wettelozen, tussen zij die de Heer dienen en zij die zijn Naam vergeten (Mal 3:18).

Maar de mensen zetten grote vraagtekens bij het visioen van Maleachi. Dat lezen we in de verzen 13-15, waar we die tegenstem van het volk weer horen. Ze ervaren niets van het onderscheid waar Maleachi het over heeft. Op scherpe toon verwoorden zij de vragen, waar ook wij zo vaak mee worstelen: wat heeft het voor nut om God te dienen, om je aan zijn voorschriften te houden, als Hij geen recht spreekt, als Hij niet ingrijpt? 'Nu dan', zo klinkt het in vers 15, kijk toch eens naar de hoogmoedigen. Gelukkig zijn zij! Wie zich goddeloos gedraagt, wordt opgericht. Het gaat hen voor de wind. Die hoogmoedigen worden hier 'gelukkig' of 'zalig' genoemd (Hebr. *'aššārîm*). De Statenvertaling vertaalt zelfs met 'gelukzalig'. Dat doet regelrecht denken aan Psalm 1, waar we het perspectief tegenkomen waar Maleachi zich aan vasthoudt: de weg van de rechtvaardige is 'gelukzalig', maar de weg van de goddeloze loopt dood; zij houden geen stand en verwaaien als kaf in de wind (Ps 1:1,4-5).

De tegenstem verwoordt hoe absurd de wereld kan zijn. Dat de orde van de schepping zich omkeert. Het is het Magnificat binnenstebuiten gekeerd (Lc 1:51-52). Het gaat de hoogmoedigen goed, machthebbers worden niet van hun tronen gestoten en de nederigen van hart worden niet verhoogd. Als wij om ons heen kijken, herkennen ook wij deze stem in deze wereld: hoe leiders met grote ego's oorlog en verderf zaaien, hoe zij gericht zijn op eigen gewin en eigen belang, hoe ze mensen verdrukken en daarvoor geen rekenschap afleggen.

Maar die tegenstem geeft ook stem aan het verdriet dat wij kunnen ervaren. Ziet God ons verdriet wel? Heeft het wel zin om 'zich in het zwart te hullen', om te rouwen, als God toch niet antwoordt? Maleachi reageert hierop met troostende woorden. Ten eerste getuigt hun visie van een dwaasheid, die geen recht doet aan Gods genade en

goedheid. Daar begint Maleachi mee in vers 13. Hun woorden zijn te hard, te sterk. Als antwoord op alle zinloosheid, de lucht en de leegte in deze wereld, zegt Maleachi: er is een gedenkboek voor Zijn aangezicht. God hoort onze vragen en Hij luistert aandachtig. Er is een gedachtenisboek waarin ons hele leven staat opgetekend. Die troostende woorden doen sterk denken aan Psalm 56, die Psalm die wij zojuist ook met elkaar gezongen hebben:

*Mijn omzwervingen hebt U opgetekend,
vang mijn tranen op in uw kruik.
Staat niet alles in uw boek?*

Psalm 56:9

Al onze pogingen om goed te leven, om recht te doen, al onze tranen, onze zorgen en onze pijnen, staan opgetekend in zijn boekrol, onze namen staan gegrift in zijn handpalm (Ps 139:16; Jes 49:16). Het gemis in ons hart, de stilte die valt in onze huizen wanneer een dierbare ons ontvalt: het is allemaal bij God bekend. Hij kent onze harten. Woord voor woord zijn onze levensdraden reeds opgetekend in het boek des Levens, het gedenkboek van de Heer. Wat er door de tijden heen ook geschiedt aan onrecht, wat ons ook overkomen mag... het wordt niet vergeten. Wij mensen kunnen wel vergeten, zoals in de tijd van Maleachi. Onze levens zijn slechts een voetspoor in de tijd, en we menen soms te denken dat alles wel wegzinkt in de vergetelheid. Wat zal mijn leven nog voor betekenis hebben, als generaties na mij gestorven zijn? Wie ben ik dan nog? Het zijn vragen die leefden in de tijd van Maleachi, vragen die ons ook bezighouden. Maar ze ademen zinloosheid, lucht, leegte. Maleachi weigert om daarin mee te gaan. Want zo kijkt God niet. De Heer vergeet ons niet. Hijzelf gedenkt ook ons en onze dierbaren. Bij God is er een eeuwig gedenken. In zijn handpalm zijn wij allen geschreven. Zo lief heeft Hij zijn mensen.

Wat Maleachi hier zegt is veel meer dan een woord van troost. Het is veel sterker dan dat. Mensen zeggen veel te gemakkelijk: God heeft jou in het oog, hij is jouw naam niet vergeten. Maleachi bindt ons op het hart dat er een dag zal komen waarop de mensen het tegen elkaar zullen zeggen: 'dan spreken zij die de Heer vrezden onder elkaar, ieder tot zijn naaste: de Heer luisterde en hoorde het, en er werd een gedenkboek voor zijn aangezicht geschreven'. De mensen zullen het aan elkaar vertellen omdat ze met eigen ogen de boekrol zullen zien, en ervaren zullen dat de Enige hen niet vergeet. Ze zijn niet uit zijn hand gevallen, hun namen zijn niet geschrapt uit het boek des levens (Op 3:5; vgl. Ps 69:28).

Op het eiland Patmos in de Egeïsche zee heeft Johannes een vergelijkbaar visioen gezien. Ook hij ziet een glimp van wat er gebeuren zal op die laatste dag. Oorlogen, vuur en rampen hebben een groot deel van de aarde verwoest. Voor de stoel van het recht, ziet Johannes de gestorvenen staan, groot en klein van naam. En weer het boek des levens, waarin de namen staan van de oprechten. De machten van het kwaad zijn gebroken, en Johannes ziet de zee, de vloed die in de Bijbel beeld is van de dood, de diepte met haar golven, waarin mensen wegzinken. De zee geeft haar doden terug. Alles is voorbij: het vechten, de pijn, de vloedgolven van ellende. Helder als het morgenlicht gaat er een nieuwe dag op. Dat geeft ook Lucas aan ons mee. Wanneer op de dag van de Heer, de Mensenzoon achter donkere wolken vandaan, zal terugkeren,

dan zal deze wereld wankelen: het gebulder van de zee, de sterren aan de hemel en de aarde. 'Met glorie en luister' komt hij (Lc 21:17). Op die dag wordt alles weer als nieuw, de hemel en de aarde. 'Hef je ogen' naar de hemel, schrijft Lucas. Als je dat ziet gebeuren. Want dan is de verlossing nabij. Alles wordt licht, helder, glanzend, als op die eerste dag.

Mogen wij dat geloven: dat God alles weer nieuw zal maken. Tot die dag zal komen, mogen wij het aan elkaar vertellen: God gedenkt ook jou. Zie, hij leest in het boek des levens, hij gedenkt jouw naam en de namen van onze dierbaren! Op die dag wordt alles recht gezet. Dan breekt hij de hemel open, hij scheurt de wolken van de doem. Dan wast hij ons schoon, en hult hij ons in het wit. Hij die zit aan zijn rechterhand, de zon van zijn gerechtigheid, spreidt zijn vleugels van genade over ons uit; zijn warmte geneest alle pijn, alle verdriet. Dan wandelen wij in het licht. En de duisternis zal niet meer zijn.

Amen.